

Formy aktywizacji bezrobotnych w świetle personalizmu – próba oceny

Forms of activation of the unemployed
in the light of personalism – attempt of the evaluation

Słowa kluczowe: bezrobocie, formy aktywizacji bezrobotnych, personalizm, osoba.

Key words: unemployment, forms of activation of the unemployed, personalism, person.

Abstract. The article presents the phenomenon of the unemployment and ways to combat it. The analysis of selected forms of activation of the unemployed from the personalism's point of view is contained. The article signals the possibility of making an appraisal of the undertaken forms of combating unemployment emphasizing the value of a man and putting one's good in the spotlight of the research.

Zjawisko bezrobocia. Bezrobocie jest jednym ze złożonych zjawisk współczesnego świata. Jego wieloaspektowy charakter sprawia, że chcąc go określić, inne treści podkreśla ekonomista, polityk, prawnik, politolog, inne zaś – socjolog czy psycholog. Sformułowanie precyzyjnego, a zarazem uniwersalnego opisu bezrobocia, opartego na jednoznacznych i obiektywnych kryteriach, ze względu na złożoność tego zjawiska, jest trudne. Najkrócej określane jest jako „zjawisko społeczne”, „jeden z najważniejszych problemów społecznych”, „masowe zagrożenie społeczne”¹.

Bezrobocie, które przyjmuje różne formy i może być m.in. widoczne lub ukryte, stałe lub czasowe, strukturalne czy technologiczne – jest dzisiaj zjawiskiem obecnym we wszystkich częściach świata. Obejmuje ono w Europie dziesiątki, a w świecie setki milionów ludzi, stanowiąc również nieustanne zagrożenie dla tych, którzy bądź pracują, bądź przygotowują się do podjęcia pracy. Wytwarza to atmosferę niepewności jutra, zakłócając harmonijny i pokojowy rozwój człowieka oraz społeczeństwa.

We współczesnej literaturze przedmiotu podkreśla się zazwyczaj trzy kryteria wyróżniające osoby bezrobotne: pozostawanie bez pracy, poszukiwanie pracy oraz

¹ T. Borkowski, A.S. Marcinkowski, *Bezrobocie w perspektywie socjologicznej*, (w:) T. Borkowski, A.S. Marcinkowski, *Socjologia bezrobocia (wybór)*, Katowice 1999, s. 25.

gotowość do pracy². Cechy te wydają się oczywiste, ale w trakcie dokonywania ich analizy nasuwają się różne wątpliwości spowodowane pewnymi nieścisłościami.

Pozostawanie bez pracy jest niewątpliwie zasadniczym warunkiem występowania bezrobocia. Należy jednak zauważyć, że nie każda osoba niepracująca jest bezrobotna. Można stwierdzić, że bezrobotni stanowią podgrupę, wśród tych osób, które nie pracują³. Równie łatwo jednak można wskazać także osoby pracujące, których związek ze zjawiskiem bezrobocia jest dosyć wyraźny. Jedną z podgrup takich osób pracujących są zatrudnieni w niepełnym wymiarze czasu pracy. Jeżeli chcą a nie mogą oni pracować dłużej, to tym samym są oni częściowo bezrobotni. Wydaje się, że włączenie wszystkich zatrudnionych w niepełnym wymiarze czasu do grupy osób pracujących i wyeliminowanie ich z grupy bezrobotnych zaniża nieco faktyczną skalę bezrobocia. Podobne wątpliwości dotyczą grupy pracujących, którzy nie są efektywnie wykorzystani w procesie produkcji.

Również *poszukiwanie pracy* jako kryterium identyfikacji bezrobotnych nie jest wolne od wątpliwości. Aktywność ta może przybierać różną formę, o zróżnicowanym stopniu intensywności. Może to być: rejestracja w urzędzie pracy, odpowiadanie na ogłoszenia prasowe, odwiedzanie pracodawców, zasięganie informacji wśród znajomych. Jeśli przez dłuższy czas nie przynosi ona pożądanego rezultatu, to może zostać zaniechana ze względu na brak możliwości jej kontynuowania.

Wydaje się, że kolejne kryterium klasyfikowania osób bezrobotnych, *gotowość do pracy*, jest najmniej kontrowersyjne. Jednak i w tym przypadku można podać w wątpliwość jednoznaczność zdefiniowania tego czynnika. Dyskusyjnym jest okres, w którym ta gotowość powinna się przejawiać.

Z powyższych zestawień wynika, że wymienione trzy cechy osób bezrobotnych mają dosyć ogólny charakter i bez ich konkretyzacji trudno ustalić jednoznaczną definicję bezrobocia, a tym samym przedstawić skalę omawianego zjawiska. Pomimo wskazanych wątpliwości, dotyczących cech osób, które określają bezrobotnych, w większości definicji bezrobocia występujących w literaturze podkreśla się jedynie ogólne kryteria identyfikacji zjawiska, bez wchodzenia w szczegóły ich interpretacji⁴. Chcąc jednak dokonywać porównań skali zjawiska, próbuje się jednak uszczegóławiać stosowane w praktyce metody obliczania bezrobocia. Obejmują one:

- rejestrację bezrobotnych przez urzędy pracy,
- rejestrację osób ubiegających się o zasiłki dla bezrobotnych,
- badania ankietowe reprezentatywnej grupy ludności.

Ze względu na temat niniejszego artykułu uwaga autora kieruje się przede wszystkim ku obliczaniu bezrobocia na podstawie liczby osób zarejestrowanych przez urzędy pracy, która to jest metodą szeroko stosowaną w świecie, również od lat dziewięćdziesiątych w Polsce. Liczba bezrobotnych, w takim wypadku, zależy od przyjętych warunków uprawniających do rejestracji. Trzeba mieć świadomość

² E. Kwiatkowski, *Bezrobocie. Podstawy teoretyczne*, Warszawa 2002, s. 13.

³ Osobami niepracującymi, ale nie bezrobotnymi są np. gospodynie domowe, które nie pracują zarobkowo z własnego wyboru.

⁴ E. Kwiatkowski, *Bezrobocie. Podstawy teoretyczne*, Warszawa 2002, s. 20.

konieczności zachowania ostrożności przy porównaniach skali zjawiska na przestrzeni dłuższego czasu, jak również między krajami. Wynika to z faktu braku jednolitości przyjmowanych kryteriów rejestracji w poszczególnych krajach, jak również na przestrzeni lat⁵.

Należy mieć na uwadze fakt, że część bezrobotnych może nie być zainteresowana rejestracją ze względu na znikome szanse znalezienia pracy przy pomocy urzędów pracy i w rezultacie liczba zarejestrowanych bezrobotnych nie będzie w pełni odzwierciedlać faktycznej skali zjawiska.

Personalizm jako kierunek filozoficzny. Na przestrzeni dziejów wielkie systemy filozoficzne zawsze szukały jakiegoś oczywistego, pewnego i niezawodnego punktu wyjścia. Od renesansu główną ideą powstających koncepcji filozoficznych staje się sam człowiek – i to już nie tylko jako myśl, rozum, świadomość czy wola – ale jako cały fenomen, czyli jako osoba. Fenomen osoby bierze się za punkt wyjścia systemu, za klucz interpretacji wszelkiej rzeczywistości.

Za „Słownikiem filozoficznym” personalizm to „dowolny z szerokiej gamy poglądów podkreślających prymat osób (w znaczeniu nietechnicznym), ludzkich czy boskich, we wszechświecie”⁶. Personalizm (łac. *persona* – osoba; *personalia* – osobowy), to kierunek we współczesnej filozofii i kulturze wyrażający pełną afirmację osoby i jej dobra. Ta wspólna dla wielu doktryn filozoficznych postawa, zaznacza się swoistym protestem przeciwko powtarzającym się formom monizmu filozoficznego lub totalitaryzmu, które odczuwa się jako zagrożenie dla godności, niezależności i indywidualnej wartości osoby. Nazwę personalizm stosuje się do tych koncepcji, które opowiadają się zdecydowanie za autonomią osób, ich godnością, zdolnością do wykraczania poza naturę i historię. Dzięki tym właśnie cechom osoba zajmuje pozycję pierwotną wobec pozostałych dóbr przygodnych, łącznie z dobrem społecznym. Personalisci umieszczają osobę w centrum świata wartości. Charakteryzując sposób istnienia osoby, personalisci rozwijają takie zagadnienia, jak: być i mieć, wolność i konieczność, tajemnica i powołanie, dar i miłość, nadzieja i wierność⁷.

Główną kategorią personalizmu jest pojęcie „osoba”. Analizując dotychczasowe dokonania w dziedzinie personalizmu, należy dostrzec stale pojawiające się, główne pytanie: kim właściwie jest osoba? Odpowiedź na tak postawione pytanie jest zróżnicowana ze względu na różne odmiany personalizmu.

Wojciech Chudy wyróżnił wspólne cechy różnych personalizmów:

- przeciwstawienie się indywidualizmowi i kolektywizmowi,
- podkreślenie, że osoba ludzka jest najdoskonalszym bytem stworzonym,
- uznanie za najważniejsze cechy osoby intelektualności, wolności i podmiotowości bytowania,
- ściśle powiązanie z wymiarem aksjologicznym – osoba żyje w świecie wartości,

⁵ Ustawa o zatrudnieniu i przeciwdziałaniu bezrobociu, która w Polsce określa warunki rejestracji osób bezrobotnych, była już od lat dziewięćdziesiątych XX wieku kilkakrotnie nowelizowana.

⁶ A.R. Lacey, *Słownik filozoficzny*, Poznań 1999, s. 208.

⁷ S. Jedynak (red.), *Mały słownik etyczny*, Bydgoszcz 1999, s. 195–196.

- ujmowanie osoby jako bytu aktywnego, działającego,
- akcentowanie otwartości osoby na wspólnotę⁸.

W filozofii personalizmu istnieją różne jego rodzaje i nurty. I tak np. personalizm etyczny uwzględnia osiągnięcia klasycznej metafizyki tomistycznej i opartej na niej antropologii, jak również potrzebę afirmacji wolności i dostępności do subiektywnego przeżycia osoby. Centralne miejsce zajmuje pojęcie godności, wolności, rozumności. Według stanowiska personalizmu etycznego osoba ludzka to ktoś dany i zadany normatywnie. Istotne jest więc, czy będzie ona wzrastać, czy degradować się dzięki swoim czynom, czy będzie w sobie rozwijać wrodzoną godność, czy też będzie ją deprecjonować. Osoba ludzka nie może przekroczyć aksjologicznych granic wyznaczonych przez jej obiektywną naturę, która ma walor obiektywnej prawdy.

Otwartość osoby na wspólnotę wpisaną w strukturę bytową człowieka, w ujęciu personalizmu etycznego, szczególnie wiąże się z kategorią uczestnictwa rozumianego jako działanie i bytowanie „wspólnie z innymi ludźmi”⁹. Czyn osoby może być spełniany (i zazwyczaj bywa spełniany) razem z innymi. Wyrażenie „natura społeczna” odnosi się do działania wspólnie z innymi. Możemy więc wywnioskować, że dzięki uczestnictwu człowiek, działając wspólnie z innymi, zachowuje to wszystko, co wynika ze wspólnoty działania i równocześnie urzeczywistnia wartość personalistyczną własnego czynu. Tak więc personalizm wskazuje na możliwość współdziałania osób, które jest jednocześnie ich samorealizacją¹⁰.

Formy i narzędzia zwalczania bezrobocia. Na współczesnym rynku pracy wyróżnia się pasywną i aktywną politykę państwa wobec zjawiska bezrobocia. Formy pasywne obejmują różnorodne środki pomocy głównie finansowej dla bezrobotnych. Koncentrują się one na likwidacji skutków bezrobocia, ale bez wspomaganie procesu powstawania nowych miejsc pracy. Polityka ta obejmuje takie formy pomocy, jak zasiłki stanowiące jedną z najdłuższej istniejących i najlepiej ugruntowanych działań w świadomości społecznej, a także jednorazowe odszkodowania dla osób zwalnianych z pracy, dodatki związane z wcześniejszym przechodzeniem na emeryturę¹¹.

Największą skuteczność przypisuje się aktywnej polityce rynku pracy. Realizuje się ją, stosując programy, których celem jest likwidacja przyczyn bezrobocia. Polegają one na bezpośrednim oddziaływaniu na szanse znalezienia pracy przez objęte nimi osoby. Z jednej strony państwo pomaga w tworzeniu popytu na pracę, a z drugiej oferuje usługi rynku pracy takie jak pośrednictwo pracy, doradztwo zawodowe i szkolenia.

⁸ W. Chudy, *Oblicza personalizmu i ich konsekwencje*, „Kwartalnik Filozoficzny”, 1998, t. XXVI, z. 3, s. 66–67.

⁹ K. Wojtyła, *Osoba i czyn oraz inne studia antropologiczne*, Lublin 2000, s. 316.

¹⁰ Tamże, s. 321.

¹¹ R. Milewski, E. Kwiatkowski, *Podstawy ekonomii*, Warszawa 2005, s. 403.

- Narzędziami najczęściej stosowanymi w aktywnej polityce rynku pracy są:
- pożyczki dla osób bezrobotnych i zakładów pracy udzielane w celu tworzenia nowych miejsc pracy oraz podjęcia własnej działalności gospodarczej przez bezrobotnego;
 - szkolenia i przekwalifikowania osób bezrobotnych umożliwiające zdobywanie nowych umiejętności i podtrzymywanie aktywności zawodowej;
 - prace interwencyjne, czyli forma zatrudnienia subsydiowanego, która pozwala tworzyć stanowiska pracy przy ponoszeniu niskich nakładów ze strony pracodawcy;
 - roboty publiczne, czyli prace na rzecz rozwoju społeczno-gospodarczego gmin (na przykład budowa infrastruktury), które dają szansę podtrzymania aktywności zawodowej bezrobotnego;
 - finansowanie zatrudniania absolwentów, młodych osób, np. przez odbycie stażu i zdobycie nowych kwalifikacji;
 - programy specjalne przeznaczone dla osób długotrwale bezrobotnych (wsparcie inicjatyw skierowanych do grup bezrobotnych mających największe problemy z uzyskaniem pracy, m.in. ze względu na zaawansowany wiek)¹².

Organizacja i metodyka badania. Przeprowadzone badanie miało na celu ocenę form aktywizacji bezrobotnych w świetle personalizmu etycznego. Problemem badawczym, jaki sobie postawiono, było pytanie: czy wybrane narzędzia aktywizacji bezrobotnych przyczyniają się w swoim założeniu do rozwoju osobowego człowieka i są zgodne z założeniami personalizmu?

Do badania wybrano programy aktywizujące oferowane przez Powiatowy Urząd Pracy w Puławach we wrześniu 2015 roku. Puławy to miasto powiatowe położone w zachodniej części województwa lubelskiego w pobliżu granicy województwa mazowieckiego, zamieszkiwane przez ok. 49 tys. osób. Powiatowy Urząd Pracy obejmuje swoim działaniem miasto i okoliczne gminy.

Przyjętą metodą badawczą, według klasyfikacji Mieczysława Łobockiego, jest analiza dokumentów¹³ – w tym wypadku dokumentów o charakterze elektronicznym.

Ważnym etapem fazy koncepcyjnej badań jest zredagowanie klucza kategorizacyjnego. Opracowane kategorie muszą odpowiadać teoretycznej zawartości pojęcia lub empirycznego zapisu zjawiska i muszą być względem siebie rozłączne zakresowo. W przypadku niniejszego badania owe kategorie będą odpowiadać podstawowym założeniom personalizmu przedstawionym powyżej. Analizy materiału będzie dokonywać się, uwzględniając:

- wzrastanie, rozwój osoby dzięki prowadzonym działaniom,
- działanie i bytowanie wspólnie z innymi ludźmi,
- działanie budujące wartości przygotowujące do tworzenia etosu pracy.

W ciągu roku – od października 2014 roku do września 2015 roku – poziom bezrobocia na obszarze podległym monitorowaniu przez PUP w Puławach wahał się od

¹² J. Osiecka-Chojnacka, *Aktywna polityka państwa na rynku pracy*, „Informacja BSiE”, nr 1250 (IP-111S), s. 23–26.

¹³ M. Łobocki, *Metody i techniki badań pedagogicznych*, Kraków 2005, s. 27.

3949 zarejestrowanych osób (lipiec 2015 rok) do 5304 osób (luty 2015 roku)¹⁴. We wrześniu 2015 roku ogółem zarejestrowanych osób bezrobotnych było 4026. W aktywnych formach przeciwdziałania opisywanemu zjawisku brało udział: 30 osób zatrudnionych przy pracach interwencyjnych, 14 osób zatrudnionych przy robotach publicznych, 3 osoby odbywały szkolenie, natomiast 310 osób było w trakcie odbywania stażu, 11 osób odbywało prace społecznie użyteczne, 2 osoby zatrudnione były w ramach dofinansowania wynagrodzenia dla bezrobotnego powyżej 50. roku życia¹⁵. 9,19% zarejestrowanych osób bezrobotnych zostało objętych oddziaływaniem aktywizujących form wsparcia.

Analiza materiału. W centrum świata wartości orientacja personalistyczna umieszcza dobro i rozwój osoby ludzkiej jako nadrzędną zasadę, której powinny być podporządkowane wszystkie partykularne dobra realizowane przez człowieka w wyniku jego wolnej działalności. Wspólnym punktem wyjścia wszelkich kierunków personalizmu jest metafizyczne pojmowanie osoby jako autonomicznego bytu natury duchowej, obdarzonego wolnością i moralną odpowiedzialnością, świadomością i wolą. Personalisci przypominają, że człowieka-osobę nigdy nie wolno traktować jako środek do jakiegoś celu, ponieważ ze swej natury jest on zawsze celem działań.

Najczęstszą formą aktywizacji bezrobotnych w analizowanym czasie było umożliwienie tym osobom uczestniczenia w *stażach zawodowych*. Pozwala on na nabywanie przez bezrobotnego umiejętności praktycznych do wykonywania zawodu bez nawiązywania stosunku pracy z pracodawcą. Osoba nie traci swojego statusu bezrobotnego, ale przebywa w zakładzie pracy, nabywa umiejętności praktycznych, wspomaga pracodawcę w wykonywaniu jego zadań, staje się quasi-pracownikiem. Urząd pracy sprawuje nadzór nad odbywaniem stażu przez bezrobotnego i wypłaca mu stypendium. Analizując tę formę aktywizacji według przyjętych kryteriów, należy uznać, że staż zawodowy przyczynia się do rozwoju osoby, uczy nowych umiejętności, pozwala na wykorzystanie posiadanej wiedzy, przyczynia się do doskonalenia osobowego. Staż, ze względu na to, że odbywa się w miejscu wykonywania pracy, uczy współpracy, nawiązywania pozytywnych relacji zawodowych. Trudno jest nabyć takie umiejętności w sposób czysto teoretyczny. Trudno też nie dostrzec faktu, iż wykonywanie zadań zawodowych w ramach stażu buduje w osobie wartości, które pozwalają na docenienie pracy jako jednej z naczelných aktywności w życiu człowieka, przygotowuje do tworzenia etosu pracy.

Prace interwencyjne to zatrudnienie przez pracodawcę bezrobotnego, którego wynagrodzenie jest częściowo dofinansowywane przez starostę. Celem jest ułatwienie bezrobotnym powrotu na rynek pracy¹⁶. W trakcie pracy interwencyjnej zawiera się umowę o pracę z pracodawcą, konkretnym zakładem, w którym świadczy się pracę (w przypadku stażu umowa podpisywana jest z urzędem pracy). Konsekwencją pracy interwencyjnej jest otrzymywanie co najmniej najniższego, ustawowego wynagrodze-

¹⁴ *Statystyki bezrobocia*, <http://pup.pulawy.pl/statystyki> (3 października 2015 r.).

¹⁵ Tamże.

¹⁶ *Prace interwencyjne*, <http://psz.praca.gov.pl/dla-pracodawcow-i-przedsiębiorcow/wsparcie-tworzenia-miejsc-pracy/prace-interwencyjne> (3 października 2015 r.).

nia, okres przepracowany wlicza się do stażu pracy i do wyliczenia innych należności pracowniczych, np. urlopu. Należy zastanowić się, czy ten rodzaj aktywizacji bezrobotnych przyczynia się do rozwoju osobowego. Wydaje się, że ten warunek może, ale często w praktyce nie jest spełniany, a to z uwagi na fakt, iż wykonywane prace nie uczą nowych umiejętności a tylko wykorzystują te nabyte już wcześniej. Warto dostrzec fakt, iż prace interwencyjne kierowane są do osób, które chcą powrócić na rynek pracy, w odróżnieniu od staży zawodowych kierowanych głównie do absolwentów, osób młodych, bez doświadczenia zawodowego. W przypadku gdy ta omawiana forma aktywizacji zawodowej pozwala na wykonywanie nowych, bardziej skomplikowanych czynności, można mówić o rozwoju osobowym pracownika.

Praca interwencyjna – z racji wykonywania zadań w zakładzie pracy – najczęściej przyczynia się do rozwoju wspólnotowości, pozwala na powrót do grupy pracowniczej, odtwarza i buduje nowe relacje interpersonalne. Trudno też nie docenić budowania etosu pracy. Zaistnienie lub powrót na rynek pracy przyczynia się w sposób bezpośredni na docenienie wartości tej części życia dorosłego człowieka.

Roboty publiczne to zatrudnienie bezrobotnego przy wykonywaniu prac organizowanych przez gminy, organizacje pozarządowe statutowo zajmujące się problematyką: ochrony środowiska, kultury, oświaty, kultury fizycznej i turystyki, opieki zdrowotnej, bezrobocia oraz pomocy społecznej, a także spółki wodne i ich związki, jeżeli prace te są finansowane lub dofinansowane ze środków samorządu terytorialnego, budżetu państwa, funduszy celowych, organizacji pozarządowych, spółek wodnych i ich związków¹⁷. Należy ocenić, że ta forma aktywizacji bezrobotnych w swoim charakterze jest podobna do prac interwencyjnych, różni je przede wszystkim sposób finansowania. Różnica ta nie wpływa na sposób analizy programu proponowany w niniejszym artykule.

Prace społecznie użyteczne to instrument rynku pracy organizowany przez gminę w jednostkach organizacyjnych pomocy społecznej, organizacjach lub instytucjach statutowo zajmujących się pomocą charytatywną lub działalnością na rzecz społeczności lokalnej. „Wykonywanie prac społecznie użytecznych odbywa się na podstawie porozumienia zawartego między starostą a gminą, na rzecz której prace społecznie użyteczne będą wykonywane. Powiatowy urząd pracy refunduje gminie ze środków Funduszu Pracy do 60% minimalnej kwoty świadczenia przysługującego bezrobotnemu”¹⁸. Przy założeniu, że wykonywane prace są nowością dla danej osoby, są bardziej skomplikowane w jego ocenie, można uznać, że przyczyniają się do jej doskonalenia. Należy jednak zdecydowanie podkreślić rolę prac społecznie użytecznych dla rozwoju wspólnoty i budowania etosu pracy. Trudno o inną sytuację, która w większym stopniu będzie odciskać pozytywne piętno na grupie społecznej, w której się funkcjonuje, jak sytuacja pracy pomocowej na rzecz lokalnej społeczności.

Szkolenia finansowane przez urząd pracy bez wątplenia służą rozwojowi człowieka, jego doskonaleniu. Z trudnością jednak doszukujemy się wzmacniania poczu-

¹⁷ Najważniejsze informacje z Ustawy z dnia 20 kwietnia 2004 r. o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy, <http://www.wsap.edu.pl/osrodkikariery/rynekpracy.htm> (3 października 2015 r.).

¹⁸ *Prace społecznie użyteczne*, <http://zielonalinia.gov.pl/Prace-spoecznie-uzyteczne-32424> (3 października 2015 r.).

cia wspólnotowości, poza szkoleniami dotyczącymi tzw. umiejętności miękkich, które mogą sprzyjać budowaniu pozytywnych relacji interpersonalnych. Podobnie ostrożną ocenę można formułować, analizując wkład tej formy aktywizacji bezrobotnych w tworzenie etosu pracy. Wydaje się, że jest to trudniejsze w sytuacji pozostawania poza bezpośrednim środowiskiem pracy.

Dofinansowywanie wynagrodzenia dla bezrobotnego powyżej 50. roku życia pozwala na pozostawanie osób doświadczonych na rynku pracy. Trudno podkreślać wpływ tej formy na rozwój osoby, ale na pewno buduje czy podtrzymuje poczucie wspólnotowości i umacnia postrzeganie pracy jako wartości w życiu człowieka.

Dokonana analiza pozwala na sformułowanie ostatecznych wniosków. Przedstawione formy aktywizacji bezrobotnych w znacznym stopniu – choć nie wszystkie z jednakową siłą – eksponują wartość człowieka, stawiając go w centrum zainteresowania. Dobro i rozwój osoby ludzkiej stają się celem analizowanych oddziaływań proponowanych bezrobotnym przez urzędy pracy, wypełniają więc założenia leżące u podstaw personalizmu.

Bibliografia

1. Borkowski T., Marcinkowski A.S., *Bezrobocie w perspektywie socjologicznej*, (w:) T. Borkowski, A.S. Marcinkowski, *Socjologia bezrobocia (wybór)*, „Śląsk” Wydawnictwo Naukowe, Katowice 1999.
2. Chudy W., *Oblicza personalizmu i ich konsekwencje*, „Kwartalnik Filozoficzny” 1998, t. XXVI, z. 3, s. 63–81.
3. Jedynak S. (red.), *Mały słownik etyczny*, Oficyna Wydawnicza „Branta”, Bydgoszcz 1999.
4. Kwiatkowski E., *Bezrobocie. Podstawy teoretyczne*, PWN, Warszawa 2002.
5. Lacey A.R., *Słownik filozoficzny*, Zysk i S-ka, Poznań 1999.
6. Łobocki M., *Metody i techniki badań pedagogicznych*, Oficyna Wydawnicza „Impuls”, Kraków 2005.
7. Milewski R., Kwiatkowski E., *Podstawy ekonomii*, PWN, Warszawa 2005.
8. *Najważniejsze informacje z Ustawy z dnia 20 kwietnia 2004 r. o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy*, <http://www.wsap.edu.pl/osrodkikariery/rynekpracy.htm> (3 października 2015 r.).
9. Osiecka-Chojnacka J., *Aktywna polityka państwa na rynku pracy*, „Informacja BSiE”, nr 1250 (IP-111S), s. 13–28.
10. *Prace interwencyjne*, <http://psz.praca.gov.pl/dla-pracodawcow-i-przedsiębiorców/wsparcie-tworzenia-miejsc-pracy/prace-interwencyjne> (3 października 2015 r.).
11. *Prace społecznie użyteczne*, <http://zielonalinia.gov.pl/Prace-spolescznie-uzyteczne-32424> (3 października 2015 r.).
12. *Statystyki bezrobocia*, <http://pup.pulawy.pl/statystyki> (3 października 2015 r.).
13. Wojtyła K., *Osoba i czyn oraz inne studia antropologiczne*, TN KUL, Lublin 2000.

dr Magdalena ŁUKA

Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II

Wydział Zamiejscowy Prawa i Nauk o Społeczeństwie w Stalowej Woli

magdalenaluka@kul.pl